

Učitel a jeho profese

Přednášky ze Školní pedagogiky (jaro 2018)

Tomáš Janík, Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Část I

- Kde se vzaly profese a proč jsou vážené?
- Co jsou profese a čím se vyznačují?

Loupežníci z povolání, to jsou páni, to jsou páni,
loupežníci z profese, nejlepší jsou v okrese.

My řekneme: „Ruce vzhůru“ a hned máme peněz fůru,
žádné jiné řemeslo, nikdy tolik neneslo.

seriálu Profesionálové. Společně se svými pártáky, Doylem a Cowleym řešili případy, které byly příliš nebezpečné pro normální policii, ale zároveň moc banální pro tajnou službu. Seriál se vysílal v 70. a 80. letech a stal televizní legendou. Tehdy jako jeden z mála západních kousků dobyl i československé obrazovky.

Obvodní lékařka posílá do nemocnice ohrožené dítě. Doktor Cvach podcení stav dítěte a nenasadí účinnou léčbu. Dítě je zachráněno v poslední chvíli. Primář Sova navrhuje Cvachovi, aby z nemocnice odešel...

Policie České republiky – KŘP Středočeského kraje

Falešný doktor

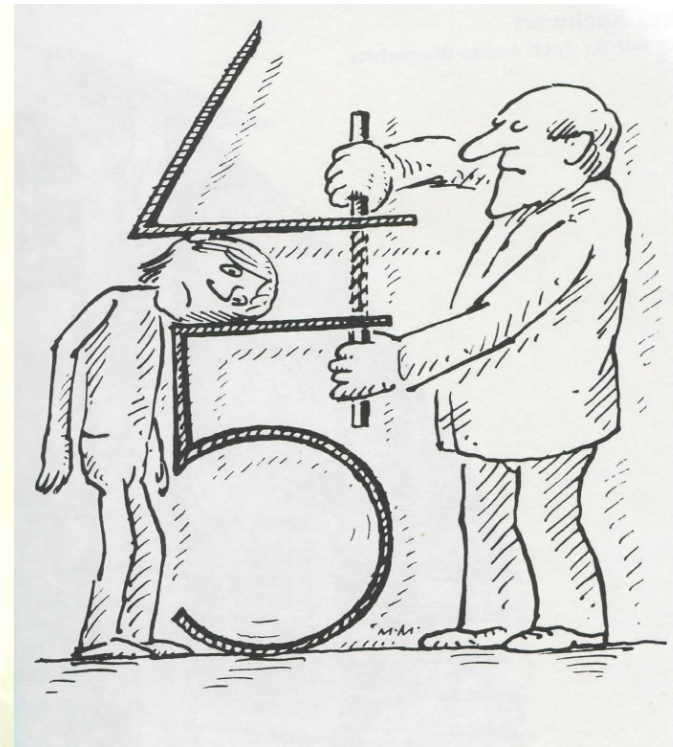
Na Příbramsku ordinoval falešný doktor.

Na doktora si hrál jednatřicetiletý muž z Prahy. Ten bez lékařského titulu vykonával na Příbramsku lékařskou praxi u postižených osob. Údajný lékař nebyl členem Lékařské komory a tudíž se za lékaře pouze vydával. V rámci své neoprávněné praxe v měsíci říjnu minulého roku prováděl vyšetřování pacientů, stanovoval diagnózy a léky a u jedné pacientky nařídil hospitalizaci, která nebyla nutná. Rovněž v nejméně jednom případě aplikoval zaměstnankyni sanatoria injekci s nezjištěnou látkou, kterou vydával za vakcínu proti žloutence. Navíc převzal zálohu na zakoupení vakcín, ale ty nedodal a peníze si nechal pro svou potřebu. Muž je podezřelý z trestného činu poškozování cizích práv a podvodu a hrozí mu až dva roky vězení.

Pädagogik.

Ich will doch sehen, ob ich dem verfluchten Buben
keine Zuneigung zu mir beibringen kann.

Profesionální deformace a jiné problematické stránky profesí...

- Na počátku bylo Slovo: **povolání** (vocatio / Beruf / Calling).
- Rozlišuje se **vocatio interna** a **vocatio externa**: ten, kdo cítí vnitřní povolání (vocatio interna), jej následuje a koná (vocatio externa).

1. Korintským 7

Bible, překlad 21. století

obřízce nebo neobřízce, ale na poslušnosti Božích přikázání. ²⁰ Ať každý zůstává v postavení, ve kterém byl povolán. ²¹ Byl jsi povolán jako otrok? Nedělej si s tím starosti. Pokud se ale můžeš stát svobodným, určitě toho využij. ²² Koho Pán povolal jako otroka, ten je v Pánu osvobozen. Podobně koho Kristus povolal jako svobodného, ten se stal jeho otrokem. ²³ Byli jste draze vykoupeni; nestávejte se lidskými otroky. ²⁴ Bratři, ať každý před Bohem zůstává tak, jak byl povolán.

- Později: **vocatio interna** – od Boha vycházející vnitřní povolání ke svatému úřadu (kněží), **vocatio externa** – světská povolání.
- Luther: **propojuje vnitřní a vnější** a označuje jimi: stav, úřad, práci.
- Povolání v původním (sakračním) a přeneseném (světském) významu.

Povolání – profese (učené) a příprava na ně na univerzitách

péče o duši	náboženství	teologická fakulta	kněží
péče o zdraví	medicína	lékařská fakulta	lékaři
péče o vztahy	právo	právnícká fakulta	právníci

- Povolání se během dějinného vývoje dále **diferencovala**.
- Pro moderní společnost jsou charakteristické čtyři systémy: vedle náboženství, zdraví a práva se **jakožto systém formuje** oblast **výchovy a vzdělávání** (vč. budování školských systémů – učitelé).

vzdělávání	pedagogika	artistická fakulta	učitelé
------------	------------	--------------------	---------

- Vedle profesí zaměřených na práci s lidmi se formují **profese zaměřené na práci s věcmi** – řemesla (cechy), nárůst odbornosti a specializace – **technické obory a inženýrské profese**.

- **Povolání** se rozvinula do **profesí** – došlo k **profesionalizaci** = k sociálnímu/emancipačnímu zdvihu povolání do statusu profese (aneb profese „dělají kariéru“).
- Další vývoj vede k další diferenciaci a profesionalizaci, takže není divu, že už v polovině 20. stol. se hovoří o **profesionalizaci všech** – období **fascinace profesemi**.
- Pokračující proměny institucí a změny na trhu práce – tu a tam nastupující **deprofesionalizace**.
- **Zranitelnost profesí** a jejich proměny – oslabování některých, nahrazování apod.
- **Posilující ekonomizace** (peníze) a **vytrácení pocitu „povolanosti“**.
- **Přenastavování** (rekonfigurace) profesí v podmínkách organizace a posilování **interprofesionality**.

- **Profesionalizace** byla výrazem vnímání odpovědnosti za svěřenou oblast „péče“ i za kvalitu jejího výkonu (profesionalita).
- Profesionalita byla vyžadována, neboť profesionálové **zacházeli s rizikovými stavy**, a to, že se jejich řešení ujímá profesionál, nás má uvést do klidu, že věc je v dobrých rukou...
- Pokud jde o profese zaměřené na práci s lidmi, šlo o práci na rizikových stavech, v nichž se jejich svěřenci vynacházeli, a **profesionálové se je pokoušeli uschopňovat k jejich zvládnutí**.
- **Ideál služby** se stává utvářejícím momentem – týká se zejména o profesí pomáhajících – někdy ústí v tzv. **altruistický** (v jiné souvislosti někdy označovaný jako naivní) **professionalismus**.
- V protikladu vůči altruistickému pojmání profesí se prosazuje **profesní lobbying** usilující o vyformování, uzavření a monopolizace profesního pole (s následným fungování pod vládou tzv. vůdčí profese).

- Profese představují **unikátní formu povolání** k řešení společenských výzev.
- Profese se konstituovaly díky tomu, že se ve společnosti **zformovala agenda**, které se ujaly a pod příslibem kompetentnosti jejího řešení ji **začaly střežit** jako svoji věc.
- **Důvěra veřejnosti**, že profese konají ve svěřené věci kompetentně, je založena na předpokladu, že profese **unikátním typem vědění a expertízy**, které nelze substitovat ani suplovat.
- Profesionálovo **vědění** je **ne-běžné, unikátní** a zdá se **tajemné** (osoby stojící mimo profesi k němu nemají přístup, ačkoliv je částečně „zveřejněné“; bez intenzivního zasvěcení do tohoto vědění – mnoholetým studiem – nejsou schopni se v něm spolehlivě vyznat a aplikovat je).

- Vykonávat (dnes) profesi „profesionálně“ znamená, mít ji jako **způsob obživy** (něm. Lebensgrundlage).
- Profese jsou **znalostně založená** povolání – předpokládají příslušné **vzdělání, k němuž vede vzdělávání**, a to přípravné (iniciace) i další (udržení, aktualizace, prohloubení).
- Výkon profese předpokládá **zvládání náročnějších postupů** a operací – vysoká kvalifikovanost – tím se liší od méně náročných činností předpokládající nízkou kvalifikovanost.
- Profese jsou **společensví**
 - vstup do nich předpokládá „licenci“ (diplom osvědčující vzdělání)
 - jejich výkon podléhá supervizi/kontrolě
 - jeho kvalita se rozvíjí díky sdílení znalostí a postupů a za kolegiální podpory.
- Profese požívají určité míry **autonomie** – rozhodují si o svých záležitostech do značné míry samy.
- Oblasti lidských činností, které uvedených charakteristik nedosahují, jsou označovány jako **semi-profese**.

- Jako semi-profese vycházejí mnohé oblasti lidského konání proto, že se **přiměřují k lékařským a právnickým profesím** (tzv. klasický profesionalismus).
- Silného profesního statusu mnohé nedosahují proto,
 - že jsou vnitřně výrazně **rozrůzněné** (heterogenní segmentované skupiny)
 - že jednotlivé skupiny uvnitř profese **sledují / prosazují odlišné zájmy**
 - že **nekontrolují** dost účinně své profesní pole **vůči konkurentům**
 - že **nekontrolují kompetence** svých příslušníků
 - že spíše než profesní reprezentací jsou **zastupovány odborovou reprezentací**
 - že **nedisponují „silným“ pojetím „silného“ klienta** (jejich klienty jsou např. nemohoucí či děti) nebo že není jasné, kdo je vlastně jejich klientem
Příklad: kdo je klientem pro učitele? Žák nyní a zde? Žák v předvídané budoucí roli? Jeho rodiče? Skupina žáků? Stát nebo jeho představitelé? Nebo nějaký mix výše uvedeného?
 - že její příslušníci jsou **úředníky státu...**
- **Kritika** konceptu **semi-profese**: je necitlivý vůči specifikům profesí (např. učitelství) a zastaralý (profese prošly devolucí).

- **Pomáhající** profese / profese pracující na existenciálních problémech lidstva a lidí
- Profese, v nichž je **zvýrazněn ideál služby**.
- Pro tyto profese je **pomáhání** utvářejícím (konstitutivním) prvkem a současně hlavním předmětem činnosti.
- Profese, jež se prvořadě vymezují jako ty, které jsou zde proto, **aby řešily existenciální problémy** lidstva a lidí:
 - existenciální problém ZATRACENÍ-SPASENÍ – profese duchovních
 - existenciální problém NEMOC-ZDRAVÍ – lékařské profese
 - existenciální problém BEZPRÁVÍ-PRÁVO – právnické profese
 - existenciální problém NEVYCHOVANOST-VYCHOVANOST – pedagogické profese

Část II

- Je učitelství profesí, resp. v čem se učitelství liší od jiných profesí?
- Čím se vyznačuje učitelská profese a profesionalita?

- Pedagogické profese – věcně se odkazují k **ped-agogia** (vedení dítěte) – ctí význam slova pedagog.
- Někdy jsou pedagogické profese označovány jako **nemožná povolání** (spolu s profesemi terapeutů a politiků), proto, „že si v nich můžeme být předem jisti, že úspěch bude nedostatečný“ (Freud, 1937, s. 94).
- **Vycházejí jako semi-profese**, pokud je přiměříme k charakteristikám tzv. pravých profesí (viz výše).
- Z důvodu své silné vázanosti na hierarchický, byrokraticky regulovaný aparát státního školství **dnes nejsou pedagogické profese volnými...**

- V průběhu dějinného vývoje se **učitelství profesionalizovalo** – nabylo řady charakteristik profesí a vyformovalo své profesní pole.
- Odehrálo se to tak, že učitelství se v širším rámci pedagogiky a pedagogických profesí **utvářelo zaměřením pozornosti a specializací na institucionalizované (typicky školní) vzdělávání**, jehož dominantní formou je výuka.
- Vyformováním učitelské profese se dalo **vzniknout didaktice** jako profesní disciplíně s akademickým ukotvením (zejména díky vysokoškolskému vzdělávání učitelů).
- Současně došlo k **zakotvení učitelství do oborů** (učitel je učitelem něčeho, a nikoliv ničeho či čehokoliv), což umožnilo **rozvinout oborové didaktiky** jako profesní disciplíny oborových učitelů.
- Podstata učitelské profesionality je **dvojrozměrná**: vedle **didaktického** rozměru zahrnuje rozměr **oborový**.
- A možná je dokonce podstata učitelské profesionality **vícerozměrná** – **transdisciplinární**.

Být učitelem

- Jiné to bylo, když by člověk měl být gymnaziálním učitelem, a jiné, když měl být učitelem malých dětí.
- Tyto dva druhy učitelstva se lišily co do způsobu přípravy, způsobu výuky, vedení života, prestiže apod.

Volba učitele v 18. století

Protokol, sepsaný o volbě učitele z 18. století, zní takto:
Ježto po smrti dosavadního učitele jen pět uchazečů se přihlásilo, předsevzata s nimi zkouška před očima a ušima celé obce v kostele, potom dále zkoušeni byli na faře.

Volba učitele v 18. století

Martin Oves, zdejší švec, 30 let stár,

- zpíval v kostele tři písně; ale měl by se učit mnohé melodie, také hlas jeho mohl by býti lepší. Četl z knihy obstojně, a slabikoval jakž takž. Tři rukopisy četl prostředně. Zodpovídal tři otázky z rozumu dosti dobře. Recitoval z katechismu o svátosti oltářní bez chyby. Napsal tři řádky diktanda – 4 chyby. Počtů jest úplně neznalý.

Volba učitele v 18. století

Jakub Maučka, tkadlec z D.,

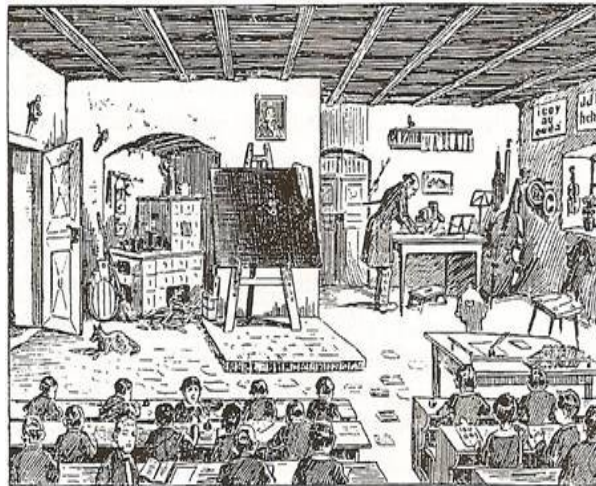
- má padesátku za zády; zpíval tři písně, ale melodie přecházela do mnoha jiných písní, hlas měl by míti silnější, vícekrát vykvikl, což by nemuselo býti. Četl Jana 19, 1 – 7 s deseti chybami, slabikoval Jana 18, 23 – 26 bez chyby. Tři rukopisy četl – slabě a zajíkal se. Z rozumu tři otázky zodpovídal dobře. Z katechismu recitoval bez chyby. Diktanda napsal tři řádky – 5 chyb. Počtů také neznal.

Volba učitele v 18. století

Jan Sejkora, kotlář zdejší, padesátník,

- zpíval tři písně dobře. Četl a slabikoval Genesis 10, 13 – 18 dobře. Při katechismu zpozorováno, že v některých částech se nepochvilil. Diktanda napsal 3 řádky – ušlo to, pokud se týče písmen, ale udělal 10 chyb. Z počtů znal jen adici.

Volba učitele v 18. století

Václav Senohrab, krejčí z S.,

- stařec šedesátiletý, měl raději zůstat doma. Zpíval 2 písně; hlas má jako bečící tele, také stále upadal do melodií jiných písní. Četl z Josua – hrozně, slabikoval s velikým namáháním; velké T bylo mu kamenem úrazu. Z rozumu 3 otázky – zůstal na holičkách. Maje čísti 3 rukopisy, přiznal se, že neumí. Z diktanda napsal velmi obtížně 3 slova – k nepřechtení. Počítati neuměl docela nic; počítal na prstech jako malé dítě. Bylo mu řečeno, že jednal zpozdile, hláse se k probě, což sám slze a vzlykaje uznal.

Volba učitele v 18. století

Jan Vojtů, poddůstojník z N.; ztratil v bitvě nohu, 45 let stár,

- zpíval 3 písně dobře, má silný hlas, ale melodie chyběla. Tři rukopisy četl hbitě. Četl a slabikoval z Genesis 10, 13 – 18 obstojně. Katechismus uměl dobře. Čtyři otázky z rozumu – tak tak. Diktando 3 řádky, ale 8 chyb. Z počtů znal addici a trošku subtrakce.

- Protože Jakub Maučka vždy „bonae famae“ byl a přímluvčích mnoho měl, obdržel místo.

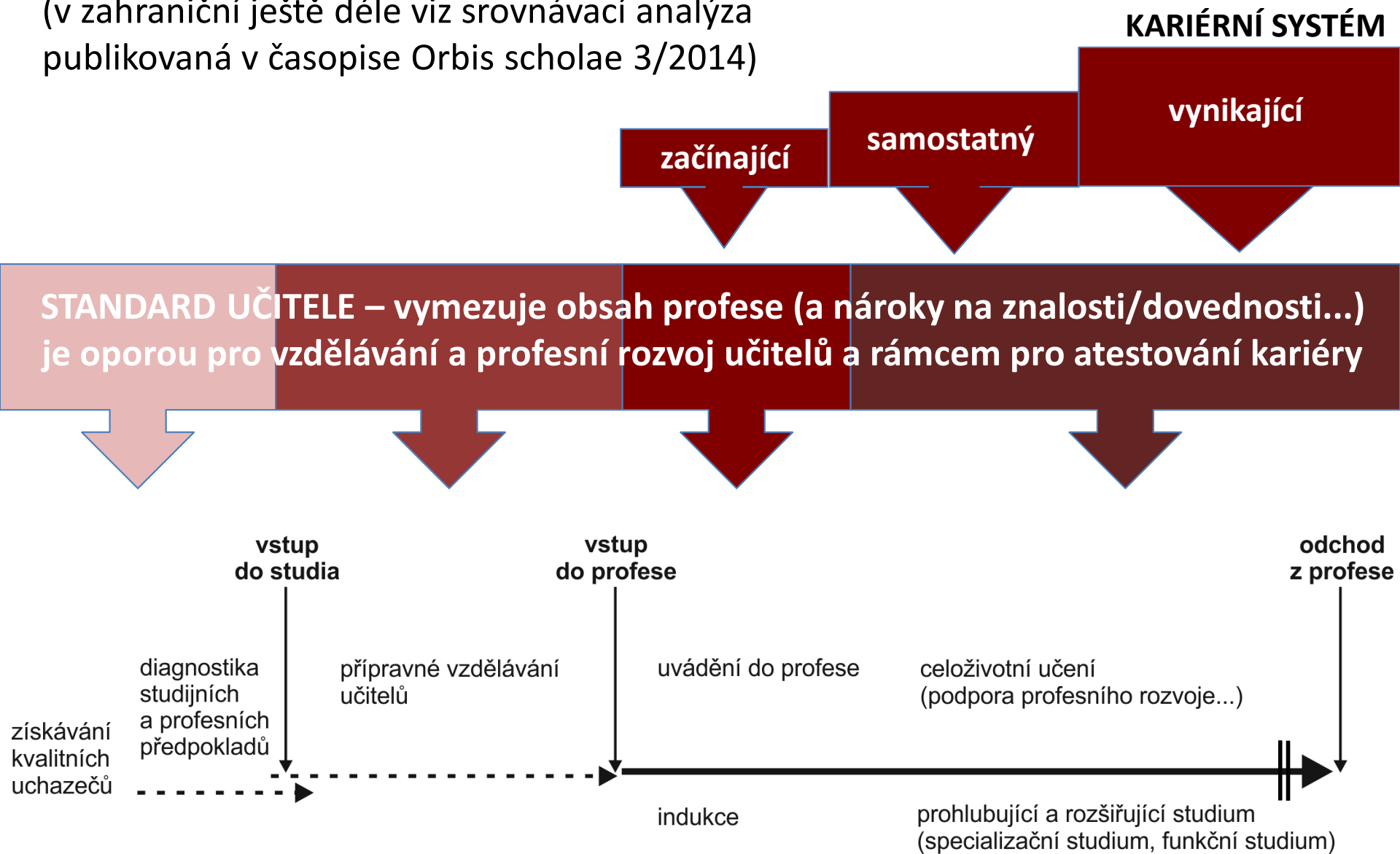
bonae famae – dobré pověsti

...a dnes?

Snahy směřující k vytvoření kariérního systému
a standardu pro učitele od 90. let 20. stol.

(v zahraničí ještě déle viz srovnávací analýza
publikovaná v časopise Orbis scholae 3/2014)

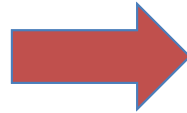

Ze srovnávací analýzy zahraničních standardů a ze zkušeností s vytvářením standardů v ČR od 90. let 20. stol. vyplynulo, že jejich společným jádrem je:

- **profesní etika**
- **osobností předpoklady**
- **profesní znalosti**
- **profesní dovednosti/kompetence**

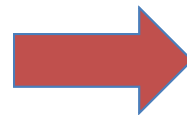
a tyto že se zpravidla vztahují:

- **k učitelovu profesnímu já**
- **k jeho práci se žáky (výuka)**
- **k jeho působení nad rámec výuky (škola).**

	POJETÍ/PODOBA	FUNKCE	TVORBA	DOPADY
USA	vnitřně diferencovaný dle škol a aprobací; nemá vazbu na KS (nemá důsledky pro odměňování, ale může mít)	certifikační	koncipovala skupina předních odborníků respektovaných i mezi praktiky a ve spolupráci s nimi	výzkumně doložen profesionalizační efekt
UK	spíše než o učitelský, jde o lidrovský standard; SU je podřízen KS – s důsledky pro odměňování; nediferencovaný	certifikační a alokační	top-down se silným vlivem státní administrativy	zprávou nezávislé komise konstatována řada negativních efektů (je preskriptivní, působí demotivačně, riziko formalismu)
SRN	jde primárně o standard pro učitelské vzdělávání, diferencovaný dle škol a aprobací, nemá vazbu na KS	evaluační (a orientující funkce ve vztahu ke kurikulu učitelského vzdělávání)	top-down; s přizváním vzdělavatelů učitelů (zejm. oborových didaktiků)	konstatován dopad spíše v rovině tzv. měkkého řízení, výzkumně doložen jeho vliv na kurikula učitelského vzdělávání
SR	spíše než o učitelský, jde o lidrovský standard; SU je podřízen KS – s důsledky pro odměňování; diferencovaný	certifikační a alokační	top-down; s přizváním vzdělavatelů učitelů a metodiků	reflexí odborníků identifikovány deprofesionalizační efekty (formalismus, marketizace, utilitárnost)
CR	spíše než o učitelský, jde o lidrovský standard; SU je podřízen KS – s důsledky pro odměňování; nediferencovaný	certifikační a alokační	top-down; s dominancí úřednického a ředitelského pohledu při tvorbě; slabý učitelský ownership	<i>prozatím neposuzováno</i> (na základě zkušeností z jiných zemí hrozí nebezpečí deprofesionalizačních efektů)

Orbis scholae 3/2014

Současný český standard učitele tyto součásti zahrnuje

Osobnostní předpoklady a profesní etika

prosociálnost, empatie, emoční stabilita...
přijetí závazku učitelství jako pomáhající profese...
sebereflexe a profesní rozvoj

Profesní znalosti

znalosti cílů, kontextů, žáků, řízení třídy, kurikula,
obsahu vyučovaných předmětů, didaktické znalosti
obsahu, specifické znalosti

Kompetence pro pedagogickou činnost

plánování výuky, podpora učení, péče o klima,
hodnocení, reflektování výuky

Kompetence pro spolupráci a rozvoj školy

sdílení a spolupráce, komunikace a spolupráce se
zákonými zástupci, partnery školy, rozvoj školy a
inovace

Oblast osobního profesního rozvoje

Učitel disponuje osobnostními předpoklady a profesními znalostmi potřebnými pro výkon profese. Je schopen reflektovat sebe sama, usiluje o zkvalitňování své činnosti, přijímá odpovědnost za svůj profesní rozvoj a systematicky se vzdělává. Zvládá specifické nároky profese – je jazykově vybaven, zvládá ICT a orientuje se ve vědecké práci.

Profesní znalosti a dovednosti

Sebereflexe a osobnostní rozvoj

Oblast vlastní pedagogické činnosti

Učitel je schopen prokázat profesní kompetence, které se projevují v klíčových oblastech jeho činnosti – zejména v plánování výuky, řízení a organizaci procesů učení, vedení žáků k hodnocení jejich práce, v hodnocení procesů i výsledků žákova učení a v systematické reflexi práce se žáky, ve vytváření podnětného prostředí pro učení apod.

Plánování výuky

Podpora učení

Péče o klima

Hodnocení

Reflektování výuky

Oblast spolupráce a podílu na vlastním rozvoji školy

Učitel vnímá své povinnosti ve vztahu ke svému okolí. Je aktivním členem školního společenství. Spolupodílí se na rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání v ní. Přispívá k vytváření pozitivního klimatu školy, je si vědom toho, že je nositelem kultury školy. Vnímá spolupráci s rodiči žáků jako jednu ze základních podmínek pro výsledky učení žáků. Aktivně vyhledává příležitosti pro spolupráci s rodiči, odborníky a dalšími partnery školy s cílem zvýšení kvality učení žáků.

Sdílení a spolupráce

Komunikace a spolupráce s rodiči

Komunikace a spolupráce se sociálními partnery školy

Rozvoj školy a inovace

02 Učitel

Úroveň kvality – velmi dobrá
Výsledky práce – velmi dobré
Rozsah působení – aktivní samostatná práce s žáky

1. Cesta ke specializovaným činnostem pedagogických pracovníků

- koordinátor v oblasti informačních a komunikačních technologií
- koordinátor školního vzdělávacího programu
- metodik prevence sociálně patologických jevů
- specialista v oblasti environmentální výchovy
- speciální pedagog v oblasti školské logopedie
- specialista v oblasti prostorové orientace zrakově postižených
- kariérový poradce
- výchovný poradce

2. Cesta k funkčním pozicím pro management

Vedoucí metodického kabinetu ve škole
nebo člen metodických kabinetů
na krajské a národní úrovni

Atestační řízení

01 Začínající učitel

Úroveň kvality – počáteční připravenost
Výsledky práce – plní svůj rozvojový plán pro adaptační období
Rozsah působení – práce ve třídě s podporou

Pregraduální příprava

- Pedagogické fakulty
- Vysoké školy vzdělávající učitele
- Ostatní vysoké školy
- Vyšší odborné školy
- Střední školy

Státní závěrečná zkouška,
absolutorium
a maturitní zkouška

Atestační řízení

03 Vynikající učitel

Úroveň kvality – vysoká
Výsledky práce – vynikající
Rozsah působení – expertní práce s žáky, metodická podpora kolegů a podpora zlepšování výsledků učení

Cesta ke specializovaným činnostem na 3. kariéřním stupni

- koordinátor vlastního hodnocení školy
- mentor

Kariérní stupně: rostoucí kvalita – výsledky – rozsah působení

01 | Začínající učitel

Úroveň kvality – počáteční připravenost
Výsledky práce – plní svůj rozvojový plán pro adaptační období
Rozsah působení – práce ve třídě s podporou

02 | Učitel

Úroveň kvality – velmi dobrá
Výsledky práce – velmi dobré
Rozsah působení – aktivní samostatná práce s žáky

03 | Vynikající učitel

Úroveň kvality – vysoká
Výsledky práce – vynikající
Rozsah působení – expertní práce s žáky, metodická podpora kolegů a podpora zlepšování výsledků učení

Učitel v prvním kariéřním stupni	Učitel v druhém kariéřním stupni
1.1.1 Znalosti cílů vzdělávání	
<p>Zná vývoj a aktuální tendence v oblasti hodnotových východisek a cílů stanovených ve strategických dokumentech a relevantních právních předpisech v oblasti školství. Seznamuje se s profilací své školy a cíli zakotvenými ve školním vzdělávacím programu nebo ve vzdělávacím programu vyšší odborné školy a s ohledem na to plánuje vzdělávání nebo výuku.</p>	<p>Své znalosti vztahující se k cílům vzdělávání využívá při dlouhodobém i krátkodobém plánování výuky i při její realizaci a jejím hodnocení.</p>

2.2.4 Diferenciace a individualizace	
<p>Diferencuje a individualizuje vzdělávání nebo výuku vzhledem k možnostem a potřebám jednotlivých dětí, žáků nebo studentů a napomáhá dosažení osobního maxima u každého dítěte, žáka nebo studenta.</p>	<p>Diferencuje a individualizuje výuku s ohledem na vzdělávací možnosti a potřeby dětí, žáků nebo studentů, předjímá představy dětí, žáků nebo studentů a vychází z nich ve vzdělávání nebo výuce. Volí optimální náročnost úloh tak, aby jejich řešení představovalo pro děti, žáky nebo studenty zvládnutelnou výzvu.</p>

K zamyšlení

Jaký má být, co má znát, co má umět a jak se má chovat učitel ... (dle názoru třeba: malého dítěte, většího dítěte, dospělého, starší osoby, politika...)?

Diskuse o učitelích uvozené bonmotem, který není bon

He who can, does.

He who cannot, teaches.

Kdo umí, dělá.

Kdo neumí, vyučuje.

George B. Shaw (1856–1950)

...na pravou míru tento výrok uvádí...

Those who can, do.

Those who understand, teach.

Kdo umí, dělá.

Kdo rozumí, vyučuje.

Lee S. Shulman

Učitel biologie se liší od biologa nikoli nutně v kvalitě či kvantitě svých znalostí obsahu, ale v tom, jak jsou jeho znalosti organizovány a používány.

- Učitelovy znalosti jsou strukturovány z perspektivy výuky a jsou základnou pro jeho schopnost pomáhat žákům v porozumění pojmům.
- Znalosti oborového specialisty jsou strukturovány z perspektivy výzkumu a jsou základnou pro konstrukci nových poznatků v oboru.

Existují profesně specifické znalosti → učitelské znalosti

- Učitelé se jimi manifestují jako profesní skupina a vyhraňují vůči jiným profesím.
- Specifický charakter učitelských znalostí spočívá v jejich dvojrozměrnosti: propojuje se v nich oborové (obsahové) s didaktickým.

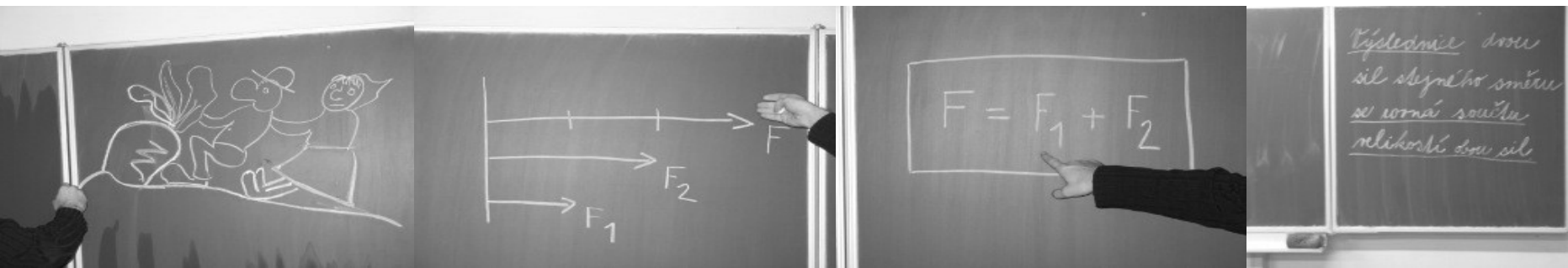
V dalším, když budeme probírat motiv propojení oborového s didaktickým, o nich budeme hovořit jako o **oborovědidaktických znalostech**, resp. jako o **didaktických znalostech obsahu**.

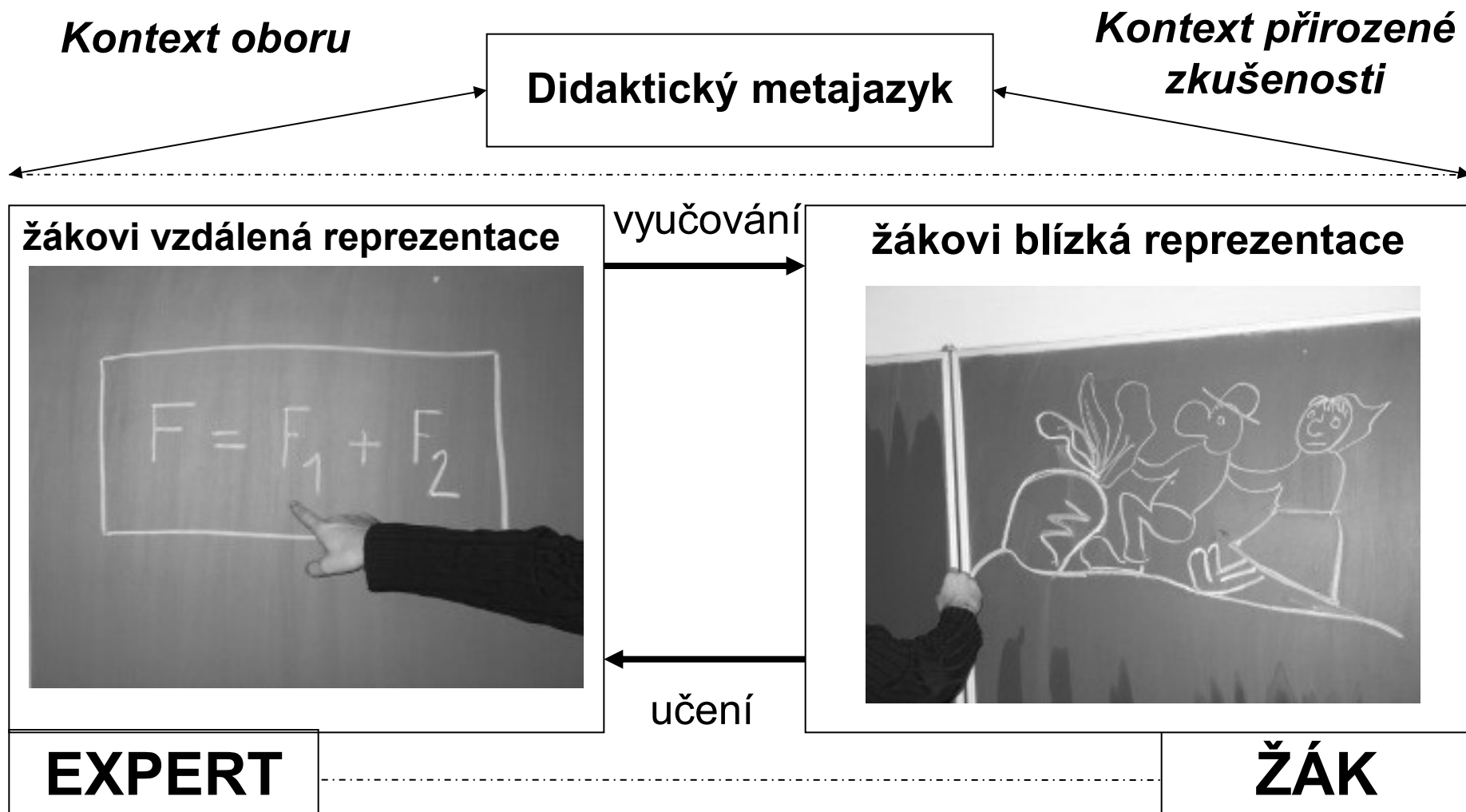
Motiv **propojení** oborového (obsahového) a didaktického spočívá na úvaze:

- Jestliže učitel něčemu vyučuje a žáci se něčemu učí, pak je to **obsah**.
- Jestliže učitel má obsahu vyučovat a žák se má obsahu naučit, pak oba musí mít nebo nabývat **znalost obsahu**.
- Jestliže znalost obsahu má mít vzdělávací smysl, musí spadat do kulturně závažných kontextů, jimiž jsou **obory**.
- Jestliže učitel v rámci oboru zachází s obsahem **didakticky** ve prospěch žáka, pak jeho znalost obsahu není pouze oborová, ale jedná se o **didaktickou znalost obsahu**.

Didaktické znalosti obsahu (Shulman, 1987)

- Představuje **amalgám (slitinu) obsahu a didaktiky** – učitelovo porozumění tomu, jak obsahy uspořádat, adaptovat s ohledem na zájmy a schopnosti žáků a prezentovat různými způsoby ve výuce.
- Zahrnuje znalosti těch nejúčinnějších analogií, ilustrací, příkladů, vysvětlení, slovních demonstrací, způsobů znázorňování a formulování tématu, které je **učiní srozumitelným** pro jiné.
- Zahrnují porozumění tomu, co činí učení se určitému tématu snadným či obtížným; koncepcím a prekonceptům, které si žáci různého věku a zázemí s sebou přinášejí do výuky.

Problém udržení rovnováhy v obou uvedených dimenzích spadá do oblasti učitelových **didaktických znalostí obsahu**

Didaktické znalosti obsahu učiteli umožňují

- **Vidět v učivu jeho potenciál** pro rozvoj znalostí, dovedností, kompetencí a dalších dispozic žáků.
- **Předvídat efekty** určitého způsobu výkladu a (re)prezentace učiva (analogie, příklady apod.) na žákovo porozumění.
- **Reflektovat možnosti** zprostředkování učiva v různých fázích výuky a ve vztahu k dalšímu učivu.
- **Posoudit kognitivně aktivizační potenciál** učebních úloh.
- **Porozumět prekonceptům** a specifickým učebním **obtížím** žáků.
- Smysluplně **propojovat** perspektivu přirozeného světa žáků s perspektivami oborů/vyučovacích předmětů.